

ODMEVI NA ...

Anketa Sodobnosti: S(mo) pisatelji še potrebni slovenstvu? (Sodobnost, št. 10, 1990).

Matere ne ljubimo zgolj zato, ker nas je rodila

Instinktivno vem, da gre za inferioren, mazohističen način, ki ga izbere desublimirani pred sublimiranim, da je to reakcija nekoga, ki je spodaj in druge čuti nad seboj. Vendar obenem ponuja tudi možnost, da se pogledam, da si skušam razložiti samega sebe.

Alberto Moravia, JAZ IN ON

Ne bom zapisal, da vem, kaj pomeni biti Slovenec, saj nisem bil še nikdar nič drugega kot to, raje zapišem, da vem, kaj pomeni biti član te in takšne družbene skupnosti. Kaj pomeni biti pisatelj, tudi vem. Toda kaj zaboga naj bi pomenilo biti slovenski pisatelj? Je to tista četica glist, ki se je s Tomšičeve 12. nekako uspela priplaziti do Šubičeve 4? Če je to to, tedaj slovenski pisatelj zagotovo nisem in nikoli ne bom!

Zakaj je bil Cankar tako SLOVENSKI, da ga razglašamo malodane za edinega prebuditelja tega naroda? Zato, ker ga je SLOVENSKO ljudstvo(?) hotelo imeti SLOVENSKEGA. Z drugimi besedami, pisatelj (slovenski) piše tako, kot se od njega pričakuje. In ko se tega zaveš, te ne more zaslepiti nobena pravljica o ustvarjalni svobodi in podobnem sranju, ampak se znajdeš pred dilemo: ali postati kameleon in s tem le še eden iz množice pisunov, ki so pač neizbežen del vsake civilizacije, ali pa se temu postaviti po robu in sprejeti nase pezo marginalca. Morda mi bo kdo očital preveliko osebno prizadetost in z njo povezano neobjektivnost. Kar naj! Rade volje priznam, da mi slovenstvo, patriotizem, pripadnost tropu in kar je še teh jajc, »dol visi«. V meni se je z leti nabralo ravno prav zdrave sebičnosti, da bom najprej poskrbel zase, nato – ali pa hkrati – za tiste, ki jih ljubim, za slovenstvo pa mi bo zmanjkalo časa.

Tisti, ki smo odraščali v zlatih časih socializma, smo imeli že zelo zgodaj priložnost občutiti, ne da smo Slovenci majhni, ne da smo šovinisti, temveč da smo – butasti.

Če se namreč rodiš butastim staršem, katerih briljantna vzgoja ti že v zgodnjem otroštvu zapira vrata pred vsem, kar naj bi bilo pametno, če te skozi osnovno šolo vodijo (brcajo) neumni učitelji in še bolj neumni vzgojitelji, če te potem blagohotno prisilijo, da se vpišeš na neko popolnoma butasto šolo, je tedaj kaj čudnega, če vse skupaj pošlješ k vragu in začneš pamet iskati in spoznavati na lastno pest? In potem se ti zgodi, da je tvoje prvo srečanje s pametjo v tej solzni dolini pri sodnici za mladoletne prestopnike. Vzame te resno in te vtakne v arest. Tukaj prvikrat začutiš nekaj, česar dotedaj nisi poznal; začutiš, da te ne obdajata napuh in (samo)pomilovanje, temveč človeškost – neizprosna, v perspektivi precej negotova, toda človeškost.

Da je slovenska infantilnost posledica najrazličnejših političnih siste-

mov in klim, ki smo se jim bolj ali manj spretno prilagajali skozi zgodovino? To se me pač ne prime! Tudi slovenska raja ima od svojega nastanka dalje možnost, da se osvobodi lastnih travm. Toda, butast in v planke svojega vrtička ograjen posameznik lahko sproducira zgolj prav takšno (z)družbo.

Skrajni čas je že, da nehamo trobezljati o kajjazvem kakšni ogroženosti od kogarkoli že, kajti, če smo ogroženi, smo le od svoje oberkrajnerske ozkosti.

V trenutku, ko to pišem, se moje (?) mesto kot prašič veselo valja v kupih smeti, smetarji lovijo poznojesenske sončne žarke na robu Ljubljanskega barja, narod pa – čaka in molči. Ne nameravam se na tem mestu spuščati v igrice prav-neprav, le prepričan sem, da so zdrahe in anarhija, v kontekstu, v kakršnem vse skupaj pač občutimo, izključno naš, domač problem. Milošević, Šešelj, Tudman, Drašković in še kdo nimajo prav nič opraviti s tem kaosom. Še zdaleč pa ne gre za zgolj »smetarski sindrom«. Ta jara kača se vleče skozi vse naše bivanje na prečudovito zelenem in cvetočem predpražniku Evrope. Lahko se sicer izgovarjamo, da so pač v (polpretekli) slovenski zgodovini bili časi, ko smo bili preprosto prisiljeni izvrševati direktive, ki so prišle od kdovekje. Toda nihče me ne bi nikoli prepričal, da se tem direktivam ni dalo upreti ali pa jih kratkomalo (saj smo pametni?) izigrati. Zrelost zgodovinskega trenutka? Dajte no, zgodovina je že tako stara, da je že zdavnaj odrasla in dozorela. Seveda pa se marsikaj zaplete, če kdo (magari celoten narod) misli, da se bodo stvari same od sebe obrnile njemu v prid. Neupoštevanje nekaterih Murphyevih zakonov je Sloveniji povzročilo več gorja kot vsi južnjaki skupaj. Nevednost? Nak, ne boste me prepričali. Konec koncev, kdo pa je vsak teden bezljal v Trst, Gorico, Udine... in se od tam vračal s kupi drugo-, tretjerazredne krame? Mar ni bilo tam čez življenje drugačno in smo ga začutili kot srečnejšega? Od naše zaplankanosti?

Sicer pa me kaj malo zanima, koliko in zakaj smo Slovenci žrtve manipulacij. Moje razmišljanje se bolj nagiba k vprašanju, kako se otresti SLOVENSTVA.

Slovenci smo precej poznani po tem, da se radi hvalimo, koliko smo pametnejši, naprednejši... od drugih narodov v Jugi. Smo res? Kdo je po vašem mnenju bolj neumen, tisti, ki hoče uresničiti svoje ambicije na račun drugega in mu to vsaj v določeni meri uspe, ali tisti, ki na ta na način ponižno prenaša ekonomsko-politično teroriziranje in socialno-psihološko spodjedanje identitete?

Razumljivo je, da se pisatelj tudi znotraj literature ne more otresti velikega števila zadev, ki so v njegovo (pod)zavest priromale iz socialno-ekonomskega okolja, v katerem tako ali drugače prebiva. In če je v tem okolju vse nagnito in trhlo, nam postane jasno, zakaj je prav slovenski pisatelj tako zelo nagnjen k »narodovemu razsvetljevanju«. Hudič ga vzemi!! No, da pa ne bom ves čas pljuval zgolj po Slovencih in še posebej po svojih cenjenih pisateljskih kolegih, naj navedem v tolažbo primer iz svetovne literature.

Kurta Voneguta kot pisatelja silno cenim. Vendar pa me pri njem moti prav to, da je tako tipično ameriški. Vonegut naj piše o čemerkoli že, vedno je pri njem prisotna neka ost, ki je tako ali drugače obrnjena proti Ameriki. Dejstvo je, da pisatelj iz svoje podzvesti pogosto privleče reči, za

katere ne bi mislil, da jih nosi s seboj. Da pa ne bo vse skupaj izzvenelo do skrajnosti posplošeno, naj navedem še lastno izkušnjo.

Nikdar nisem niti pomislil na to, da bi se v meni skrivala kakršnakoli politična ambicija. Še TV dnevnik sem gledal zgolj zato, ker sem bil tipičen Slovenec; bilo mi je zaukazano in vedel sem, da bom v primeru neupoštevanja tega ukaza kaznovan. Toda, kaj se je zgodilo, ko sem začutil, da se je v meni nabralo dovolj snovi, ki bi jo bilo na neki način posredovati drugim? To sporočilo (v obliki nekakšne! poezije) je – naj sem se temu še tako izogibal – želelo na vsak način izzveneti skrajno družbeno-kritično. Zavest je bila tukaj nemočna. Enostavno je šlo za to, da me je ves čas obdajal valujoč drek, ki mi je včasih pljusnil v usta. To je trajalo vse dotlej, dokler se ni moj želodec toliko postaral, da je izgubil precej odpornosti. Sledila sta bruhanje in strahoten glavobol. Šele takrat sem se zavedel, koliko tega se je napluskalo vame. In ko človek izbruha tisto, kar mu povzroča slabost, ko mine glavobol, takrat lahko v miru sede in razmisli, če ni morda sam kriv, da se je v njem nabralo toliko strupenih snovi. Če je tvoje razmišljanje usmerjeno zgolj vate, kajti v tistem trenutku bi moralo priti do nekakšnega samoočišče(va)nja, kmalu ugotoviš, da so se nekateri ljudje nehali obračati vstran, kadar spregovoriš z njimi. Kaj se je zgodilo? Izginil je tisti grozni zadah, ki ti je prej puhtel iz ust in ti je preprečeval ali pa vsaj minimaliziral komunikacijo z ljudmi. In potem mora priti nadgradnja.

Dokler ne bo vsak Slovenec sebe izgradil do te meje, da ga bo lahko razumel tudi kdo, ki živi daleč od te solzne doline, do takrat se bomo pač morali igrati SLOVENSKE pisatelj. Toda to je zgolj igra in nič več.

P.S.

Koliko, mislite, je Cankar ljubil svoj narod?

Toliko, kolikor ga je potreboval za preživetje.

Ljubljana, 19. 11. 1990

Tugo Zaletel

Sporočilo naročnikom in kupcem Sodobnosti

Po senzacionalnem srbskem »vdoru v jugoslovanski denarni sistem«, kot znani bančni aferi pravijo strokovnjaki, ali »jugoslovanskem ropu stoletja«, kot to bolj preprosto imenujejo v svojih komentarjih časnikarji, je tudi v slovenskem letu Gospodovem 1991 pričakovati ponoven obisk inflacije, ki bo oplazila tudi revialno življenje, zato se naročnikom in bralcem Sodobnosti že vnaprej opravičujemo zaradi cene, ki se utegne pogosteje spreminjati (kot že lansko leto). Vendar začnemo z optimizmom: za tistega, ki bo naročnino vplačal v enem mesecu po izidu pričujoče številke, znaša za prvih sedem števil (do vključno julijske) samo 245 din, posamezna številka v prosti prodaji pa 40 din. V vsakem primeru bo naročnina ostala, tudi ob še tako visoki inflaciji, sanjsko nizka. Držimo se pač starega gesla: Zvestoba za zvestobo.

Pa še vse dobro vam želimo v letu 1991!

Uredništvo in uprava